

ΔΑΝΕΙΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

ΜΑΡΙΑ Α. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

The main subjects of this study are the origin and function of loanwords in the periodical press of the Greek Left. The etymology of specific words, a similar political vocabulary emerging in most European languages at the same time, is rather complex (here, French, Russian, English and German are taken into account). Apart from naming new meanings these loanwords seem also to fulfill the sociolinguistical function of group identification. Our conclusions are based on a corpus of words from magazines of the period 1970-1983.

Στήν παρούσα μελέτη επιχειρείται μία προσέγγιση του φαινομένου του δανεισμού σε συγκεκριμένα κείμενα. Ο γραπτός λόγος προτιμήθηκε για μελέτη γιατί στον προφορικό ή συγκέντρωση ύλικού είναι δύσκολη και η παρουσία ιδιολεκτικών στοιχείων έντονη.

Πιό συγκεκριμένα αντικείμενο της μελέτης αποτελούν οι ξένες λέξεις στην πολιτική ορολογία της άρθρογραφίας της 'Αριστεράς (μόνο στον περιοδικό τύπο)¹. Οι ξένες λέξεις στο χώρο αυτό έχουν ένα διττό χαρακτήρα. Είναι έκφραση πολιτιστικών επιδράσεων (μεταφορά ιδεολογίας) και συγχρόνως απαρτίζουν μία τεχνική ορολογία. Η εξέταση περιορίστηκε κυρίως στις λέξεις που εμφανίζονται αποκλειστικά σε τέτοια κείμενα (π.χ. *προτσές-προτσέσο, άκτίφ, άλτερνατίβα*) ή που πρωτοεμφανίστηκαν στην άρθρογραφία της άριστεράς για να περάσουν αργότερα σε μία ευρύτερη σχεδόν καθημερινή χρήση (π.χ. *κομμουνισμός, καπιταλισμός, μπουρζουαζία*). Δεν εξετάζονται οι δάνειες εκείνες λέξεις που η χρήση τους στην ελληνική δεν περιορίζεται και η σημασία τους δεν καθορίζεται στο πλαίσιο πολιτικών κειμένων π.χ. *γκάμα, γκροτέσκο, κομπάρσος, άτου, καρικατούρα*. Αντίθετα περιλαμβάνονται λέξεις που παρότι καθημερινές αποκτούν στά πολιτικά κείμενα μία ιδιαίτερη σημασία [π.χ. *σαλάμι, τακτική του, σαλαμοποιά, σαλαμοποίηση*: πολιτική τακτική, που χαρακτηρίζεται από περιορισμένα και επανειλημμένα μέτρα για την σταδιακή κατά-

1. Για τα δάνεια και γενικότερα τους νεολογισμούς στον ημερήσιο τύπο της έλλ. 'Αριστεράς βλ. τώρα μία πρώτη προσέγγιση από την Stoyna Poromanska, «Einige Überlegungen über die gesellschaftlich-politische Lexik der Zeitung 'Rizospastis'», *Linguistique Balkanique* 28(1985), 3, 53-60.

κτηση ενός στόχου (πρβ. γερμ. *Salamitaktik*]). Δέν αποτελούν άντικείμενο τής μελέτης τά δάνεια σέ επίπεδο συνταγμάτων, φραστικά ή συντακτικοί ξενισμοί, άποτελέσμα συνήθως τής κατά λέξη μετάφρασης τής άντίστοιχης ξένης άρθρογραφίας, π.χ. βάζω τά προβλήματα άνοιχτά, τό πλέγμα τής παραγωγής, πάνω στή βάση τών συγκεκριμένων προβλημάτων, ή διαπαιδαγώγηση τής εργατικής τάξης στήν προοπτική τής σοσιαλιστικής επανάστασης, μορφές πάλης, επιτροπή πάλης, στό βαθμό πού, κλπ.

Οί ξένες λέξεις πού συναντάμε στήν άρθρογραφία τής 'Αριστεράς παρουσιάζουν όρισμένα κοινά χαρακτηριστικά:

i. Είηαι στήν πλειοψηφία τους δάνεια σχετικά νέα, τά πιό παλιά τών άρχών του αιώνα (σοσιαλισμός, γαλλ. *socialisme*) μέχρι και πρόσφατα (συστημικός, αγγλ. *systemic*). Τά παλαιότερα δάνεια πού ύπάρχουν στά κείμενα αυτά είναι λέξεις πού χρησιμοποιούνται ευρύτερα και δέν μπορούν νά θεωρηθούν πολιτική όρολογία (*βετεράνος*, λατ. *veteranus* λ.χ.)

ii. Είηαι κατά κύριο λόγο γαλλικής προελεύσεως και δευτερευόντως γερμανικής, ρωσικής και άγγλικής .

Η εποχή στήν όποία άρχίζει νά προωθείται και νά καλλιεργείται συστηματικά στήν Έλλάδα μέ τή μετάφραση και έκδοση βασικών έργων ή άριστερή ιδεολογία είναι ό άρχόμενος 20ος αιώνας και ό μεσοπόλεμος. Έποχή δηλαδή πλήρους κυριαρχίας τής γαλλικής γλώσσας και γραμματείας στό χώρο τών ελλήνων διανοουμένων, όπου οί γαλλισμοί σέ κείμενα κάθε είδους είναι συνηθέστατοι. Έξάλλου ή γαλλική κυριαρχεί και στόν προφορικό λόγο τής άστικής κυρίως τάξης και τών διανοουμένων τής εποχής. Καθώς ή γλώσσα πού φέρνει τούς διανοουμένους σέ έπαφή μέ τόν ευρωπαϊκό προβληματισμό και μετά τόν Β' παγκόσμιο πόλεμο είναι πάντα ή γαλλική, οί ιδέες συνεχίζουν νά φτάνουν και νά εκφράζονται στήν ελληνική μέσω τής γαλλικής και μέσα σ' αυτές και ή άριστερή ιδεολογία. Παρόλ' αυτά, επειδή άρκετοί από τούς άστους σοσιαλιστές, οί όποιοί άποτελούν και τόν κορμό τών πρώτων μεταφραστών, άνήκουν στόν κύκλο τών διανοητών μέ γερμανικές επιρροές, συναντάμε άρκετά δάνεια από τή γερμανική γλώσσα². Η άγγλική γλώσσα θ' άργήσει νά επηρεάσει τόν γραπτό λόγο κι ό χώρος στόν όποιο τελικά κυριαρχεί είναι τό λεξιλόγιο τών θετικών επιστημών και όχι τόσο τό πολιτιστικό ή ιδεολογικό λεξιλόγιο. Έξάλλου ή όρολογία τής άριστερης θεωρίας και πρακτικής καλλιεργείται και πλουτίζεται κατά ένα μεγάλο μέρος από διανοούμενους πού ζούν στή γαλλική πρωτεύουσα. Οί λέξεις άγγλικής προέλευσης είναι σπάνιες και βρίσκονται κυρίως σέ κείμενα άρθρογράφων πού έχουν δεχτεί τήν επίδοση τής άγγλοσαξωνικής παιδείας. Τέλος ή ρωσική προμηθεύει κυρίως τεχνικούς όρους του κομματικού και κρατικού μηχανισμού, συνήθως δάνεια από τή γαλλική π.χ. *γκρούπα*, *άπαράτ*, *κολληχτίβα*. Η ταυτόχρονη σχεδόν εμφάνιση τών σχετικών δανείων σέ περισσότερες γλώσσες δυσκολεύει και τήν έτυμολόγηση τους π.χ. *φράζια* από το γαλ. *fraction* (κατά τόν Α. Mirambel)³ αλλά *προβοκάτσια*, *προβοκάτορας* από τό γαλ. *provocation*, *provocateur* (κατά τόν Α. Mirambel)⁴ από τό ρωσ. *provokator* *provokatsija*.

2. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Ρ. Σταυρίδη - Πατρικίου (έπιμ.), *Δημοτικισμός και κοινωνικό πρόβλημα*, Ν.Ε.Β., Έρμης, Αθήνα 1976.

3. Α. Mirambel, «Du caractère de quelques emprunts en grec moderne», σ. 11.

4. Α. Mirambel, δ.π., σ. 10.

iii. Άρκετές λέξεις συνυπάρχουν στη ΝΕ με λέξεις ελληνικές που δηλώνουν όμως την ευρύτερη σημασία και όχι τη συγκεκριμένη που καλύπτει ή νέα λέξη, π.χ. *μεταρρυθμίση, μεταρρυθμιστής ~ ρεφόρμα, ρεφορμιστής* (ρεφορμισμός: πολιτική που επιδιώκει μεταρρυθμίσεις και όχι την όριστική σύγκρουση), *πρόκληση, προκλητικός ~ προβοκάτσια, προβοκάτορας, προβοκατόρικος* (ή προβοκάτσια δηλώνει προκλητικές ενέργειες που γίνονται με στόχο την ένοχοποίηση της αντίθετης πλευράς, έννοια άρνητική), *όμάδα, τμήμα ~ φράζια* (όμάδα μέσα σ' ένα ιδεολογικό χώρο ή κόμμα που διαφοροποιείται μερικά ή όλοκληρωτικά στις απόψεις της και εκφράζει τάσεις διασπαστικές).

Παρατηρούμε ότι πολλές φορές ή ξένη λέξη δηλώνει μιá άρνητική απόχρωση της έννοιας που καλύπτει ή ελληνική λέξη.

Για πολλές από τις λέξεις που συνυπάρχουν με ελληνικές ή εισαγωγή τους συμπίπτει με την αρχή της άριστερης άρθρογραφίας στην Ελλάδα. Έκτός λοιπόν από την ανάγκη καλύψεως εκφραστικών έλλείψεων μπορούμε να δεχτούμε ότι χρησιμοποιούνται για να καλύψουν την έντονη ανάγκη των άρθρογράφων να διαφοροποιηθούν από προηγούμενες απόψεις. Χρησιμοποιούν δηλαδή ένα νέο λεξιλόγιο χωρίς συνειρμικές-βιωματικές σημασίες για να εκφράσουν μιá νέα ιδεολογία.

Οί μικρές ομάδες γενικά στην προσπάθειά τους να δημιουργήσουν εϋδιάκριτα όρια στην ιδεολογία τους έπιζητούν τή διαφοροποίηση. Ένας τρόπος είναι και ή ιδιόζουσα χρήση της γλώσσας. Αυτό μάλλον ισχύει και για την περίοδο της γένεσης και άνδρωσης του κομμουνιστικού κινήματος στην Ελλάδα. Η άποψη αυτή ενισχύεται από τό γεγονός ότι και σήμερα οί μικρές ομάδες στό χώρο της 'Αριστεράς είναι αυτές που παρουσιάζουν τό πιό διαφοροποιημένο λεξιλόγιο με τούς περισσότερους ξενισμούς.

Έξάλλου ή χρήση ενός νέου και άγνωστου στό δέκτη λεξιλογίου δίνει τή δυνατότητα στόν όμιλητή να τό χρωματίσει όπως θέλει για να εκφράσει την έννοια που έπιθυμεί και συγχρόνως του παρέχει την άνεση να τό χειρίζεται χωρίς τή δυσκολία και την άνελαστικότητα στην όποία όδηγεί ή πολύχρονη χρήση μιās λέξης σέ γνωστά και συγκεκριμένα περιβάλλοντα. Οί ιδεολογίες γενικά όφελούνται από τό γεγονός ότι οί όροι τούς όποιους χρησιμοποιούν δέν είναι αρχικά κατανοητοί παρά από ένα περιορισμένο κοινό και συνεπώς έπιτρέπουν μεγαλύτερη άσάφεια και εϋελιξία. Πρόσφατο παράδειγμα άποτελεί ή παρόμοια χρήση των λέξεων «*βολονταρισμός*», «*κοπτάτσια*» και «*κορπορατισμός*». Άργότερα βέβαια οί όροι διαδίδονται και άποτελούν πιά μιá «τεχνική» όρολογία ή όποία είναι άπαραίτητη.

Μιá ιδιαίτερη κατηγορία δανείων είναι οί λέξεις που δηλώνουν τάσεις και θεωρίες του άριστερου κινήματος, δημιουργήματα συγκεκριμένων ανθρώπων που δέν μπορούν να άποδοθούν παρά με την αρχική τους όνομασία, π.χ.

μαοϊσμός, τιτοϊσμός, μπετελεμική σκέψη (Bettelheim)

μαρκουζιανοί άπόηχοι, γκραμσιανή σκέψη (Marcuse, Gramsci)

Αυτό τό φαινόμενο παρουσιάζεται γενικά στη μετάφραση ιδεολογικών τάσεων και ρευμάτων π.χ. *γκωλισμός, ντεγκωλισμός, ζισκαρντιανός*. Τήν ένταξη στό μορφολογικό σύστημα της ΝΕ διευκολύνει ή προσθήκη των καταλήξεων *-ισμός / -ιστής* άν και άρκετές λέξεις είναι δάνεια από τή γαλλική π.χ. από *maoisme > μαοϊσμός*

Τά άφηρημένα οϋσιαστικά της γαλλικής που λήγουν σέ *-isme* στη ΝΕ⁵ ήχηροποι-

5. Για τή λειτουργία των καταλήξεων *-ισμός, -ιστής, -ιστικός*, γενικά στη ΝΕ στηρίχτηκα

οὖν τό -s- καὶ παίρνουν τὴν κατάληξη -ος π.χ. *φανατισμός* (γαλλ. fanatisme), *συνδικαλισμός* (γαλλ. syndicalisme).

Τὰ ἀντίστοιχα οὐσιαστικοποιημένα ἐπίθετα μὲ κατάληξη -iste παίρνουν στὴ ΝΕ τὴν κατάληξη -ης (ἀρσ.) καὶ -τρια (θηλ.) π.χ. *συνδικαλιστής*, -τρια (γαλλ. le, la syndicaliste).

Στὴν περίπτωση τῶν σχηματισμῶν αὐτῶν δὲν πρόκειται παρά γιὰ ἓνα ἀντιδάνειο ὡς πρὸς τίς καταλήξεις -ισμός καὶ -ιστής ἀφοῦ αὐτές ὑπάρχουν στὴν ΑΕ, π.χ. *συγκρητισμός*, *μηδισμός*, *λογισμός*, *ὄνειδιστής*, *ὕβριστής*.

Οἱ καταλήξεις αὐτές ἀφοῦ πέρασαν στὴ λατινικὴ καὶ μέσω αὐτῆς στὴς νεολατινικές γλώσσες ἐπέστρεψαν στὴν ΝΕ μὲ τὴν πλημύρα τῶν νεολατινικῶν ὄρων καὶ ἔγιναν κατεξοχὴν παραγωγικὲς καταλήξεις στὴ σύγχρονη γλώσσα.

Ἐορισμένα ὀνόματα σὲ -iste ἔχουν στὴν ΝΕ δύο μορφές:

-ιστής, *ίστρια*: προϊόν λόγιου ἐξελληνισμοῦ (-iste γαλλ.) π.χ. *καπιταλιστής* -*ίστρια* -*ίστας*, -*ίστρια*: προϊόν λαϊκοῦ ἐξελληνισμοῦ (-iste γαλλ.) π.χ. *καπιταλίστας*, -*ίστρια* Αὐτὴ ἡ κατάληξη πού θυμίζει τὴν ἀντίστοιχη ἰταλικὴ -ista ἔγινε παραγωγικὴ στὴ ΝΕ μὲ ἀποτέλεσμα λέξεις πού δὲν ἔχουν γαλλικὸ ἀντίστοιχο π.χ. *γραφίστας*, *γκαλερίστας* (πρώτη ἐμφάνιση τῆς λέξης graphiste στά γαλλικά τό 1969).

Γιὰ νὰ ἀποδοθεῖ ἡ ἐπιθετικὴ ἔννοια τῶν γαλλικῶν ὀνομάτων σὲ -iste ἡ ἑλληνικὴ προσθέτει τό ἐπίθημα -ικός, π.χ.

συνδικαλιστής — *συνδικαλιστικός* (γαλλ. syndicaliste)

καπιταλιστής — *καπιταλιστικός* (γαλλ. capitaliste)

κομμουνιστής — *κομμουνιστικός* (γαλλ. communiste)

Ἐκτὸς τῆν κατάληξη -ιστικός πού δημιουργεῖται καὶ μὲ τὴν ἐπίδραση τῆς ἀγγλικῆς καταλήξεως -istic δημιουργεῖται παράλληλη, προπαροξύτονη, παραγωγικὴ κατάληξη -ιστικός π.χ. *παρέα* → *παρεϊστικός*. Στὴν πολιτικὴ ὀρολογία ἡ προπαροξύτονη κατάληξη -ιστικός ἔχει ἀπόχρωση σαφῶς ἀρνητικὴ π.χ. *ἀριστεριστικός*, *ἐλιτίστικός*.

Τὸ ἐπίθημα -ικός προσθέτει ἡ ΝΕ καὶ στό τέλος ὀνομάτων ἀπὸ τὴ γαλλικὴ πού δὲν λήγουν σὲ -iste π.χ. *φεστιβάλ* → *φεστιβαλικός* (γαλλ. festival)

Τὸ γενικὸ σὲ σχέση μὲ τό δανεισμὸ φαινόμενο τῆς ἐντάξεως τῶν ξένων λέξεων στό μορφολογικὸ σύστημα τῆς ΝΕ συναντᾶμε φυσικά καὶ στὴν περίπτωση τῆς ἀριστερῆς ὀρολογίας. Στό μεγαλύτερο ποσοστὸ τους ἐξελληνίζονται καὶ ἔχουμε πλούσια παραγωγή καὶ σύνθεση λέξεων π.χ.

σοσιαλισμός, *σοσιαλιστής*, *σοσιαλιστικός*, *σοσιαλίζων* -ουσα -ον, *σοσιαλμανία*, *σοσιαλδημοκρατία*, *σοσιαλσωβινισμός*, *σοσιαλφασισμός*, *ψευτοσοσιαλιστικός*, *σοσιαλτραμποῦκος*

τσιτάτο, *τσιτατολογία*, *τσιτατολόγος*, *τσιτατολογικός*, *τσιτατοθηρία*

φράξια, (γεν. τῶν φράξιων), *φραξιονισμός*, *φραξιονιστής*, *φραξιονιστικός*, *φραξιονίζω*, *φραξιονολογία*

Χέγκελ, *χεγκελιανός*, *ἐπὶ τό χεγκελιανότερο*.

Ἐκτὸς καὶ ἂν ἡ ἀρχικὴ λέξη δὲν ἔχει ἡ ἴδια ἐνταχθεῖ στό κλιτικὸ σύστημα τῆς ΝΕ μὲν νὰ ἔχει παράγωγα καὶ σύνθετα π.χ.

Νάτο, *νατοϊσμός*, *νατοποίηση*, *ἀμερικανονατοϊκός*.

κυρίως στὴ μονογραφία του Ν. Γ. Κοντοσόπουλου, *L'influence du français sur le grec*, σ. 45 κ.έ.

Πλήθος, παραγώγων δημιουργούνται στην ΝΕ με ελληνικά προθέματα, κυρίως προθέσεις π.χ.

άντι: *άντιμπεριαλιστικός, άντικομμουνιστικός, άντιλενινιστικός, άντιμαρξιστικός, άντισοσιαλιστικός, άντιφασιστικός, άντιχουντικός*

άπό: *άποκομμουνιστικοποιημένος, άποχουντοποίηση*

μετά: *μεταχουντικός,*

νεο-: *νεομιλιταρισμός, νεοναζισμός, νεοφασισμός*

παρά: *παραφεστιβαλικός*

πρό: *προφεστιβαλικός, προχουντικός*

Για τή συγκέντρωση τών στοιχείων επιλέχτηκαν περιοδικά τής δικτατορικής και μεταδικτατορικής περιόδου πού εκφράζουν τό χώρο τής παραδοσιακής 'Αριστεράς (Ε.Δ.Α., Κ.Κ.Ε.έσ., Κ.Κ.Ε.) καθώς και μικρές ομάδες είτε άριστεριστικές είτε προερχόμενες άπό διαγραφές και άποχωρήσεις άπό τά μεγάλα κόμματα.

Τά περιοδικά κατατάσσονται σέ δύο κατηγορίες:

i. Περιοδικά άριστερης ιδεολογίας αλλά —σύμφωνα μέ τούς εκδότες τουλάχιστον— έξω άπό κάθε κομματική ένταξη και μέ άνεξάρτητη γραμμή πού άπευθύνονται σέ ένα πλατύτερο κοινό ('Ο Πολίτης, 'Αντί).

ii. Περιοδικά μέ σαφή παραταξιακό ή κομματικό χαρακτήρα ('Ο 'Αγώνας, ΚΟ.-Μ.Ε.Π., ΚΟΜ.ΘΕ.Π., Νέοι Στόχοι).

'Η συχνότητα και τό είδος τών λέξεων πού εμφανίζονται στά κείμενα διαφοροποιείται άνάλογα μέ τήν κατηγορία στην όποία άνήκει τό περιοδικό.

Στήν πρώτη δηλαδή κατηγορία ή γλώσσα είναι στρωτή και καλλιεργημένη και μέ λιγότερους νεολογισμούς και όχι μόνο ξενισμούς. Οί ξένες λέξεις χρησιμοποιούνται όπου είναι άναγκαίο (άπαιτήσεις τής πολιτικής όρολογίας) και μέ σαφή προσπάθεια νά ύποκαθίστανται, όπου αυτό είναι δυνατό, μέ τίσ ελληνικές αντίστοιχες.

Τά κομματικά περιοδικά στην πρώτη κυρίως περίοδο πού ξεετάζουμε —δικτατορία και πρώτα μεταδικτατορικά χρόνια— παρουσιάζουν μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης ξένων λέξεων καθώς και περισσότερους φραστικούς και συντακτικούς ξενισμούς. 'Αρκετές φορές ή χρήση ξένων όρων και μάλιστα όταν αυτοί είναι δυσνόητοι, δέν στοχεύει μόνο στή μεταφορά του μηνύματος. Πρόκειται για κλισέ, όπως άλλωστε συμβαίνει σέ κάθε γλωσσικό κώδικα του όποιου οί χρήστες έχουν κοινά χαρακτηριστικά άπό κοινωνική άποψη. 'Η χρήση τους παίζει άπλως τό ρόλο άναγνώρισης άνάμεσα σέ άτομα τής ίδιας κοινωνικής ομάδας — ένα είδος κοινωνικής διαλέκτου⁶.

'Εκδηλη είναι ή προσπάθεια νά μειωθεί ό αριθμός τών ξένων λέξεων και στά περιοδικά τής δεύτερης κατηγορίας τά τελευταία χρόνια αλλά και γενικότερα νά χάσει ή γλώσσα τόν κλειστό, «τεχνικό» χαρακτήρα της, προσπάθεια πού μπορεί νά άποδοθεί σέ δύο αίτίες:

i. Έχει έκλείψει ή άνάγκη έντονου διαχωρισμού άπό τόν ύπόλοιπο πολιτικό χώρο και ή άριστερά έχει καταξιωθεί νομότυπα και ούσιαστικά ως μία άπό τίσ πλευρές τής πολιτικής ζωής.

ii. επιδιώκεται μία τάση άποχρωματισμού τών κειμένων άπό τό έντονα κομματικό λεξιλόγιο, ώστε νά έκλείψουν συνειρμικές άντιδράσεις πού αυτό θά μπορούσε νά δημιουργήσει μέ άποτέλεσμα φυσικά νά άπωθεί τόν άναγνώστη.

6. Βλ. σχετικά και: Α. Φραγκουδάκη, «'Ο λόγος και τό μήνυμα τής 'Αριστεράς».

Στόχος της παραπάνω προσπάθειας είναι να προσεγγιστεί ένα ευρύτερο άγνωστο κοινό, για το οποίο ένας γλωσσικός κώδικας κοινωνιολεκτικού χαρακτήρα θα αποτελούσε ανασταλτικό παράγοντα.

Τέλος, στην ιδιαίτερη κατηγορία που αποτελούν όπως είδαμε τα περιοδικά των μικρών πολιτικών ομάδων της αριστεράς ή γλώσσα παρουσιάζει τη μεγαλύτερη ιδιομορφία με έξαρση του συνθηματικού χαρακτήρα του λεξιλογίου, όπως συμβαίνει λόγω χάρη στο ακόλουθο απόσπασμα:

«... Ένα εργατικό κομμουνιστικό κόμμα περνάει υποχρεωτικά από το στάδιο της εμβρυακής του ύπαρξης και συχνά είναι υποχρεωμένο, στο προτσές του σχηματισμού του, να δρᾷ σάν φράξια μέσα σ' ένα κεντριστικό ή ρεφορμιστικό κόμμα».

Βέβαια, η «κίνηση των 6», δρᾷ ἢ μᾶλλον δροῦσε (γιατί δέν θά ὑπάρχει ἀκόμα γιά πολύ), μέσα σ' ένα εργατικό ρεφορμιστικό κόμμα. Ὁ σχηματισμός ὁμως αὐτῆς τῆς φράξιας, ἦταν καθαρά ἐμπειρικός (καί ἡ δράση τῆς ἐπίσης), συνακόλουθα καί ὀπορτουμιστικός. Δέν εἶχε συνείδηση τοῦ ἀρχικοῦ σταδίου τῆς προπαγάνδας, τῆς προπαρσκευαστικῆς ιδεολογικῆς ἐργασίας...» (Νέοι Στόχοι, Περιοδική Μαρξιστική Ἔκδοση, Β' περίοδος, Μάρτης 1978, Ν° 19. «Τό Ἀριστερό Κεντριστικό Ρεύμα» σελ. 15).

Καταλήγοντας θά ἤθελα νά παρατηρήσω ὅτι ἡ ὑφολογική ἰδιαιτερότητα τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς αριστεράς ὅσον ἀφορᾷ τίς ξένες λέξεις δέν ὀφείλεται τόσο στο πλῆθος καί τή συχνότητα ἐμφάνισής τους ὅσο στόν «τεχνικό» χαρακτήρα τους. Ἀνάλογη εἶναι ἡ χρήση τῆς γλώσσας σέ κάθε διαφοροποιημένο κοινωνικά καί / ἢ ἐπαγγελματικά χῶρο ὅπως γιά παράδειγμα αὐτόν τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν ὅπου προὑποτίθεται καί πάλι ἡ γνώση ἐνός ἐλάχιστου εἰδικοῦ λεξιλογίου ἀπό τούς δέκτες.

Ἐπίσης ὁ κώδικας πού χρησιμοποιεῖ ὁ ὀμιλητής δέν εἶναι φυσικά αὐτός τῆς καθημερινῆς του ὀμιλίας ἢ ἀκόμη καί τῆς γραπτῆς ἐκφρασῆς του σέ ἄλλο χῶρο (ἀριστεροί δημοσιογράφοι σέ ἐφημερίδες ἄλλων πολιτικῶν ἀποχρώσεων λ.χ.). Πρόκειται οὐσιαστικά γιά μιᾶ ἐναλλαγή κωδίκων (code-switching) ἀνάλογα μέ τίς ἀπαιτήσεις τοῦ πραγματικοῦ (pragmatic) περιβάλλοντος.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΛΕΞΕΩΝ

Στόν πίνακα πού ἀκολουθεῖ περιλαμβάνεται τό corpus τῶν ξένων λέξεων αριστερῆς πολιτικῆς ὀρολογίας πού συγκεντρώθηκαν ἀπό ἄρθρα πολιτικοῦ —καί ὄχι ὀικονομικοῦ— περιεχομένου τοῦ περιοδικοῦ τύπου τῆς Ἀριστεράς. Περιλαμβάνονται ἐπίσης ὀρισμένες λέξεις τῆς καθημερινῆς γλώσσας πού ἡ χρήση τους στά συγκεκριμένα ἄρθρα ἀποτελεῖ νεολογισμό καί τέλος ὀρισμένες λέξεις δάνειες ὡς πρὸς τίς καταλήξεις τους *-ισμός*, *-ιστής*, καί *-ιστικός*. Σέ ὀρισμένες λέξεις ἀμφισβητούμενης προελεύσεως προτείνονται κάποιες πιθανές ἐτυμολογίες. Δίνεται ἀκόμη τό κύριο ὄνομα ἀπό τό ὀποῖο προέρχονται ὀρισμένες λέξεις.

A

<i>ἀβανγκαρντισμός</i>	<i>ἀκτιβιστής</i> — <i>ἀχτιβιστής</i> (ρωσ. aktivist, γαλλ. activiste)
<i>ἀγ(κ)ιτάτορας</i> (ρωσ. agitator, γαλλ. agitateur)	<i>ἀκτιβιστικός</i> — <i>ἀχτιβίστικός</i>
<i>ἀγκιτάτσια</i> (ρωσ. agitacija, γαλλ. agitation)	<i>ἀκτίφ</i> — <i>ἀχτίφ</i> (ρωσ. aktiv, γαλλ. actif, -ive)
<i>ἀκτιβισμός</i> — <i>ἀχτιβισμός</i>	<i>ἀλτερνατίβα</i> (στρατηγική τῆς) = ἐναλ-

λακτική λύση
 άμερικανοδοϊκός
 άναρχοτροσκιστικός
 άντιμπεριαλισμός
 άντιμπεριαλιστής
 άντιμπεριαλιστικός
 άντικομμουνισμός
 άντικομμουνιστής
 άντικομμουνιστικός
 άντιλενινιστικός
 άντιμαρξιστικός
 άντιπρολεταριακός
 άντιρεβιζιονιστής
 άντισοβιετικός
 άντισοβιετισμός
 άντισοσιαλιστής
 άντισοσιαλιστικός
 άντιφασίστας
 άντιφασιστικός
 άπαράτ [(στελεχών) = μηχανισμός (ρωσ.
 aragat, γαλλ. apparat)]
 άποκομμουνιστικοποιημένος
 άπολενινοποίηση
 άποχουντοποίηση
 άπριορισμός
 άρένα (ταξική)
 άριστερισμός
 άριστεριστής
 άριστερίστικος
 άστικοτσιφλικάδικος

B

βερμπαλισμός
 βερμπαλιστής
 βερμπαλιστικός
 βολο(υ)νταρισμός (πιθ. από τό αγγλ.
 voluntarism, όποιαδήποτε φιλοσο-
 φική άποψη υπερτονίζει τό ρόλο της
 θέλησης)
 βολο(υ)νταριστής
 βολο(υ)νταριστικός
 βοναπαρτιστικός (καθεστώ)

Γ

γκούλαγκ
 γραμσιανός (σκέψη) από τό Gramsci

γκρούπα (ρωσ. grupa, γαλλ. groupe,
 αγγλ. group)
 γκρουπούσκουλο (γαλλ. groupuscule)

Δ

διεθνικός
 διεθνισμός (μεταφρ. δάνειο από τό γαλλ.
 internationalisme)
 διεθνιστής (γαλλ. internationaliste)
 διεθνιστικός
 διεθνοποίηση (γαλλ. internationalisa-
 tion)
 διεθνοποιημένος
 διεθνοποιώ (γαλλ. internationaliser)
 διευθυντισμός (πιθ. από τό γαλλ. dirigis-
 me < diriger = διευθύνω, οίκονομικό
 σύστημα στό όποίο τό κράτος έλέγ-
 χει τούς οίκονομικούς μηχανισμούς
 μέσα όμως στό πλαίσιο της καπιτα-
 λιστικής κοινωνίας)

διμπεριαλιστικός
 δονκιχωτισμός

E

έβολουσιονιστικός (άντίληψη), (πιθ.
 γαλλ. évolutioniste = εξελικτικός)
 είσοδισμός (κάνω είσοδισμό σέ, πιθ. από
 τό γερμ. eintreten: μεταξύ άλλων και:
 άρχίζω μία συζήτηση, παρεμβαίνω
 ύπέρ κάποιας θέσεως ή προσώπου)
 έκπρολεταριοποιούμαι
 έκπρολεταριοποιώ (πιθ. μεταφρ. δάνειο
 από τό γαλλ. prolétariser)
 έκφασισμός
 έλιτίστικος
 έμιγ(κ)ράτσια (γαλλ. émigration, πιθ.
 άναλογικός σχηματισμός κατά τά
 άγ(κ)ιτάσια, προβοκάτσια)
 ένδοϊμπεριαλιστικός
 έξτρεμισμός
 έξτρεμιστής
 έξτρεμιστικός
 έσωμπεριαλιστικός
 εύρωκομμουνισμός
 εύρωκομμουνιστής
 εύρωκομμουνιστικός

εύρωπαϊκοκομμουνιστικός

Z

ζισκαρντισμός (καθεστώς, από τό γαλλ. Giscard d'Estaing)

I

ίμπεριαλισμός

ίμπεριαλιστής

ίμπεριαλιστικός

ίντελιγκέντσια (ρωσ. *inteligencija*)

ίντριγκαδόρικο

K

καισαρισμός (γαλλ. *césarisme*)

καμπάνια

καναλιζάρω

καουτσκισμός (γερμ. *Kautsky*)

καπιταλισμός [παρατηρείται ή τάση σέ όρισμένες περιπτώσεις οί λέξεις καπιταλισμός και κεφαλαιοκρατία νά χρησιμοποιούνται παράλληλα χωρίς έπιλογή ανάλογα μέ τό περιβάλλον (εϋδιάκριτη τουλάχιστον), βλ. π.χ. σέ άρθρο μέ τίτλο: «Γιά τήν κρίση του καπιταλισμού», «ό γενικός νόμος τής κεφαλαιοκρατικής συσσώρευσης» «ή διεθνοποίηση τών καπιταλιστικών παραγωγικών σχέσεων» «ή κεφαλαιοκρατική παραγωγή», (τό τελευταίο από μετάφραση άποσπάσματος του *Magx.* (άπό τό περιοδικό *ο Πολίτης*, τευχ. 2)].

καπιταλιστής

καπιταλιστικός

καραντίνα (τής παραγράφου)!

καρ(ρ)ιερισμός (πιθ. αγγλ. *careerism*),

καρ(ρ)ιερίστας (πιθ. αγγλ. *careerist* ή γαλλ. νεολογισμός *carrièreiste*)

καρτέλ

κεντρισμός

κεντριστικός (πιθ. γαλλ. *centriste*, αυτός που παρουσιάζει τάσεις προς τό Κέντρο).

κλισέ (λεκτικά, ιδεολογικά)

κολλεχτίβα (ρωσ. *kollektiv*, γαλλ. *collectif* -ive)

κολλεχτιβισμός - κολλεκτιβισμός

κολχόζ

κολχόζνικος

κομμούνα

κομμουνισμός

κομμουνιστής

κομμουνιστικός

κομμουνιστολογία

κοσμομόλος (μέλος τής Κοσμομόλ: Νεολαία του Κ.Κ.Σ.Ε.).

κομφουζιονιστικός

κοπτάτσια [«κοπτάτσια (πρόσληψη)» sic]

κορπορατιβιστικός

κορπορατισμός

κουκουλωτικός

A

λαϊκισμός

λακές (του ίμπεριαλισμού)

λεγκαλισμός (πιθ. αγγλ. *legalism*, ή υπερβολική προσκόλληση στό γράμμα του νόμου)

λεγκαλιστής

λεγκαλιστικός

λενινικός (του Λένιν)

λενινισμός

λενινιστικός (τής θεωρίας και πρακτικής του Λένιν)

λικβινταρισμός (διαλυτική τάση, πιθ. γερμ. *liquidieren*)

λικβινταριστής

λικβινταριστικός

λοϋμπεν

M

μανιλοφισμός [(ρωσ. *manilovščina*) άπό τό Μανίλωφ, χαρακτήρα στίς «Νεκρές ψυχές» του Γκόγκολ] = έλλειψη πρωτοβουλιών, άδράνεια

μανιφέστο

μανούβρα (πολιτικός έλιγμός)

μανουβρατζής

μαξιμαλισμός

μαξιμαλιστής	νατοϊκός
μαξιμαλιστικός	νατοϊσμός
μάξιμουμ (επιθετική χρήση, π.χ. μαξιμουμ άπαίτηση)	νατοποιημένος
μαοϊκός	νατοποίηση
μαοϊσμός	νεομιλιταρισμός
μαοϊστής	νεοναζισμός
μαοϊστικός	νεοναζιστής
μαρκουζιανός από τό Marcuse	νεοναζιστικός
μαρξικός (του Μάρξ)	νεοσταλινικός
μαρξισμός	νεοσταλινισμός
μαρξιστής	νεοσταλινιστής
μαρξιστικός (της θεωρίας του Μάρξ)	νεοφασισμός
μαρξισμός - λενινισμός	νεοφασίστας
μαρξιστής - λενινιστής	νεοφασιστικός
μαρξιστικός - λενινιστικός και μαρξιστικο-λενινιστικός	ντιρεκτίβα
μαρξολογία	ντοκουμέντο (-α : πρακτικά, π.χ. τά ντοκουμέντα του 20ού Συνεδρίου)
μενσεβίκικος	
μενσεβίκος	Ο
μεταχουντικός	όπ(π)ορτουνισμός
μικρομπουρζουαζία	όπ(π)ορτουνιστής
μιλιταρισμός	όπ(π)ορτουνιστικός και όπ(π)ορτουνιστικός
μιλιταριστής	στικός
μιλιταριστικός	όργανωτικισμός
μιλίτσια (πιθ. ρωσ. milicija)	
μίνιμουμ (επιθετική χρήση, π.χ. μίνιμουμ πρόγραμμα)	Π
μισοπρολετάριος	παρτιζάνικος
μοντέλλο (σκέψης)	παρτιζάνος
μπερνσταϊνισμός (άπό τό γερμ. Bernstein)	πατερναλισμός
μπερτσιστής (πιθ. άπό John Berch Society, ρατσιστική όργάνωση)	πατερναλιστικός
μπλόκ (δυνάμεων) = συνασπισμός	πατρονάρισμα
μπολσεβίκικος	πατσιφισμός (του μικροαστού, ρωσ. pacifism, γαλλ. pacifisme)
μπολσεβικισμός	πατσιφιστικός
μπολσεβικοποίηση	πλατφόρμα (ιδεολογική, όργανωτική)
μπολσεβίκος	πλουραλισμός
μπουρζουαζία	πλουραλιστής
μπουρζουάς	πλουραλιστικός
μπροσούρα	πογκρόμ
	ποῦρος
N	πρακτική (ούσ.)
ναροντικισμός (ρωσ. narodnik = λαϊκισμός)	προβοκάρισμα
	προβοκάτορας (ρωσ. provokator, γαλλ. provocateur)
	προβοκατόρικος
	προβοκατορολογία

προβοκάτσια (ρωσ. προνοκασίγια, γαλλ. pronocation)
 προβληματική (ούσ.)
 προκαπιταλιστικός
 προλεταριακός
 προλεταριάτο
 προλεταριοποίηση
 προλεταριοποιούμενος
 προλετάριος
 προνου(ν)τσιαμέντο
 προπαγάνδα
 προπαγανδίζω
 προπαγάνδιση
 προπαγανδιστικός
 προτσές
 προτσέσο
 προχουντικός

Ρ

ρεβανισμός
 ρεβανιστής
 ρεβανιστικός
 ρεβιζιονισμός
 ρεβιζιονιστής
 ρεβιζιονιστικός
 ρεφόρμα
 ρεφορμιστής
 ρεφορμιστικός

Σ

σαλαμοποίηση
 σαλαμοποιώ
 (τακτική του σαλαμιού)
 σαλτιπαγκισμός
 σέκτα — σέχτα (ρωσ. sekta, γαλλ. secte)
 σεκταρισμός — σεχταρισμός
 σεκταριστής — σεχταριστής
 σεκταριστικός — σεχταριστικός
 σοβχόζ
 σοσιαλδημοκρατία
 σοσιαλδημοκρατικός
 σοσιαλίζων -ουσα -ον
 σοσιαλισμός
 σοσιαλιστής
 σοσιαλιστικός
 σοσιαλμανία

σοσιαλσωβινισμός
 σοσιαλτραμπούκος
 σοσιαλφασισμός
 σταλινικός
 σταλινισμός
 σταλινοποιούμαι
 σταχανοβικός
 σταχανοβιστής
 σταχανοβίτης
 στρατιωτικοφασιστικός
 συγκεντρωτισμός
 συνδικαλισμός
 συνδικαλιστής
 συνδικαλιστικός
 συνδικάτο
 συστηματικός
 σωβινισμός — σοβινισμός
 σωβινιστής — σοβινιστής
 σωβινιστικός — σοβινιστικός

Τ

ταμπέλα (του σοσιαλισμού)
 τιτοϊσμός
 τραμπούκικος
 τραμπουκισμός
 τραμπούκος
 τράστ
 τρέιντ-γιουνιονιστικός
 τροτσικισμός
 τροτσικιστής
 τσιμέντωμα
 τσιτάρω (πιθ. ρωσ. čitat, γαλλ. citer, γερμ. zitieren)
 τσιτάτο
 τσιτατοθηρία
 τσιτατολογία
 τσιτατολογικός

Υ

ύποπρολεταριάτο

Φ

φασίστας
 φασιστικοποίηση
 φασιστικός
 φαταλιστικός

φειχισμός (όργανωτικός)	X
φιούρα (κοινοβουλευτική) = προσωπι- κότητα, μορφή	χατζηβατισμός
φιλοφασιστικός	χαφίες
φόρμουλα	χαφιεδισμός
φράξια (ρωσ. frakcija, γαλλ. fraction)	χεγκελιανός
φραξιονίζω (μία από τίς λίγες περιπτώ- σεις γαλλικών ρημάτων τής α' συζυ- γίας πού έξελληνίζονται μέ τήν κατά- ληξη -ίζω και δχι -άρω)	χούντα
φραξιονισμός	χουντικός
φραξιονιστής	χουντισμός
φραξιονιστικός	χουντοκρατία
φραξιολογία	Ψ
	ψευτοσοσιαλισμός
	ψευτοσοσιαλιστής
	ψευτοσοσιαλιστικός

Μαρία Α. Στασινοπούλου

Περιοδικά πού χρησιμοποιήθηκαν γιά τή συλλογή ύλικού

'Αγώνας, γιά τήν κομμουνιστική άνανέωση, έκδοση τής Ε.Κ.Ο.Ν. Ρήγας Φεραϊός (Β' Πανελλ.)
τεύχη: 1 (Μάης '78) 2 (Ιούνιος-Ιούλιος '78) 3 (Σεπτέμβριος-Οκτώβριος '78) 5 (Νοέμ-
βρης '78) 5 (Φλεβάρης '79) 6 (Μάιος '79) 7 (Οκτώβριος '79) 8 (Δεκέμβρης '79) 9 (Φλεβάρ-
ρης '80) 10 (Μάιος '80).

'Αντί, Δεκαπενθήμερη Πολιτική 'Επιθεώρηση, τόμοι 1977-1978.

ΚΟΜΕΠ, Κομμουνιστική 'Επιθεώρηση, Πολιτικό Θεωρητικό περιοδικό, Νέα περίοδος, τ. 1970
(έλέγχεται από τήν Κεντρική 'Επιτροπή 'Εσωτερικού του Κ.Κ.Ε.).

ΚΟΜΕΠ, Κομμουνιστική 'Επιθεώρηση τεύχη: 1 (Νοέμβρης '74) 2 (Δεκέμβρης '74) 3 (Μάρτης
'75) 4 (Απρίλης '75) 5 (Μάης '75) (άπό τό 1974 ή ΚΟΜΕΠ είναι όργανο του Κ.Κ.Ε.).

ΚΟΜ.ΘΕ.Π., Κομμουνιστική Θεωρία και Πολιτική όργανο του Κ.Κ.Ε. έσ., τεύχη: 8 (Γενάρης
'76) 9 (Φλεβάρης-Μάρτης '76) 10 (Απρίλης '76) 11 (Μάης '76) 12 (Ιούνης - Ιούλης '76)
13 (Σεπτέμβρης '76) 14 (Οκτώβρης '76) 15 (Νοέμβρης-Δεκέμβρης '76) 16 (Γενάρης-
Φλεβάρης '77) 17 (Μάρτης-Απρίλης '77) 18 (Μάης-Ιούνης '77).

Νέοι Στόχοι, Περιοδική μαρξιστική έκδοση Β' περίοδος τεύχη: 18 (Γενάρης '78) 19 (Μάρτης
'78) 20 (Οκτώβρης '78).

Πολίτης Μηνιαία 'Επιθεώρηση, τεύχη: 1-10 (Μάης 1976 - Μάρτης/' Απρίλης 1977) 50/51-62
(Απρίλιος/Μάιος 1982 - Σεπτέμβριος 1983).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

'Ανδριώτης, Ν.Π. 1971²: 'Ετυμολογικό Λεξικό τής Κοινής Νεοελληνικής. Θεσσαλο-
νίκη.

- Bausch, Karl-Heinz 1980²: «Soziolekt Lexikon der Germanistischen Linguistik (LGL)», εκδ. H.P. Althaus κ.ά. Tübingen: Max Niemeyer, 358-363.
- Brockhaus-Wahrig 1980: *Deutsches Wörterbuch*. Wiesbaden-Stuttgart: Brockhaus.
- Gilbert, P. 1980: *Dictionnaire des mots contemporains*. Paris: Les usuels du Robert.
- Φραγκουδάκη, Α. 1980: «Ο λόγος και τό μήνυμα της 'Αριστεράς» 'Ο Πολίτης 33 (Μάρτης-Απρίλης) 19-22.
- Κοντοσόπουλος, Ν.Γ. 1978: *L' influence du français sur le grec*. 'Αθήνα.
- Littre, E. 1965: *Dictionnaire de la langue française*. Paris: Gallimard-Hachette.
- Lyons, J. 1981: *Language, meaning and context*. Fontana Linguistics.
- Micro-Robert 1979: *Dictionnaire du français primordial*. Paris: S.N.L.-Le Robert.
- Mirambel, A. 1935: «Du caractère de quelques emprunts en grec moderne». *Bulletin de la Société Linguistique de Paris* 36, 1-17.
- Παπαδόπουλος, Α.Α. 1930: «Οι γαλλισμοί της ελληνικής γλώσσας». 'Αθηνά 42, 3-33.
- Partridge, E. 1963: *A dictionary of clichés*. N. York: E.P. Dutton and Co. Inc.
- Reszler, A. 1972: *Bakunin, Marx and the aesthetic heritage of socialism in politics and literature*. Papers held at the Indiana University, Oct. 5-7, εκδ. A. Reszler and T.G. Sauer.
- Russian-English Dictionary 1969: 5th Stereotype ed. under the editorship of prof. O.S. Akhnayova, Soviet Encyclopedia Publishing house.
- Swanson, D. 1959: «English loanwords in Modern Greek». *Word* 14, 26-35.
- The Oxford English Dictionary 1970: Oxford at the Clarendon Press.
- Webster's 1971: Third new international dictionary.
- Weinreich, U. 1963: *Languages in contact*. The Hague: Mouton and Co.